

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΣΤΗΝ ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

Ευλαβικό αφιέρωμα
στην Ιερή Μνήμη
της μητέρας μου
(25-7-1993)

ΑΘΗΝΑ
1994

αίωνα στην χειρόγραφη παράδοση οι τίτλοι των τεσσάρων Ευαγγελίων. Παράλληλα η Έκκλησία απέρριψε κάθε προσπάθεια συμπυκνώσεως ή έναρμονίσεως των τεσσάρων Ευαγγελίων σε ένα (όπως τό «Διατεσσάρων» του Τατιανού ή τό ένιαίο «Ευαγγέλιον», τό κατά Λουκάν, τό αίρειτικό Μαρκίωνα). Στην πατερική «προθεωρία» είδαμε την πολλαπλή εξέγηση του άριθμού τέσερα. Ο Ειρηναίος συσχετίζει τό τετράμορφο Ευαγγέλιο μέ τούς τέσερες στύλους, πού διακρατοῦν την Έκκλησία, πού είναι έγκατεστασμένη στην οικουμένη. Αυτός πρώτος προτείνει και τον συμβολισμό των τεσσάρων Ευαγγελιστών, σύμφωνα μέ τό περιεχόμενο και τον χαρακτήρα τους, μέ τά γνωστά τέσερα ζώα, δηλ. τό κατά Ματθαίον μέ άνθρωπο, τό κατά Μάρκον μέ λέοντα, τον κατά Λουκάν μέ μόσχο και τό κατά Ιωάννην μέ άετό (Κατά Αίφ. III 11, 8). Η παράδοση αυτή του Ειρηναίου καθιερώθηκε και στην εικονογραφία της Έκκλησίας, όπου στους πεσούς των τεσσάρων στύλων, πού διακρατοῦν τον τροῦλο, εικονίζονται οι τέσερες Ευαγγελιστές. Σύμφωνα μέ την μεταγενέστερη εξέλιξη, ό όρος «ευαγγέλιον» χαρακτηρίζει όχι μόνο καθένα Ευαγγέλιο χωριστά, αλλά και την συλλογή των τεσσάρων Ευαγγελίων (Εὔσεβιου, Έκκλ. Ιστ. V 24, 6) καθώς επίσης και τό σύνολο των βιβλίων της Κ.Δ (Ειρηναίου, Κατά Αίφ. II 27, 2).

§ 9. Τό Ευαγγέλιο κατά Ματθαίον

Υπομνήματα: Ωριγένους, ΒΕΠ 13.14, 1957-58 (=GCS 38. 40. 41, 1935-45 και GCS 12, 3, 2, 1962. SC 162.1970). Έφραμί του Σύρου, SC 121, 1966. Ί. Χρυσόστομου, MPG 57. 58, ΕΠΕ 36. 38. 42. 39, 1978-79. Θεόδωρου Μοψ., MPG 66.705-715 (άποσπάσιμ.). Κυρίλου 'Αλεξ., MPG 72, 365-474. Πέτρου Λαοδικείας, έκδ. G.F.G.Heinrici, Leipzig 1908. Θεοφυλάκτου, MPG 123, 144-488. Ζηραβηνού, MPG 129, 112-766. Cramer, Catenae I, 1-257. Reuss J., Matthäus-Kommentare aus der griechischen Kirche, TU 61,6, Berlin 1957 (κριτική έκδοση πατερικών έρμηνειών στο Ματθ. από τον 'Απολλινάριο Λαοδικείας ως τον ί. Φώτιο, πού δέν περιέχονται στις Σειρές του Cramer).

Ωριγένους, Περί εύγης, MPG 11, 413-562. ΒΕΠ 10, 262-307. Γρηγορίου Νύσ., Είς τούς Μακαρισμούς, MPG 44, 1193-1301. Είς την Κυριακήν Προσευχίν, MPG 44, 1119-1172. Μάξιμου Όμολογ., Είς την Προσευχήν του Πάτερ ήμῶν, MPG 90, 872-909. Γεωργιάδου Βαρθ., Έρμηνεία των τεσσάρων Ευαγγελίων, 'Αθήναι 1883. 1992. Δαμαλά Ν., Έρμηνεία εκ παραλλήλου των τριών πρώτων Ευαγγελίων (Εισαγωγή είς την Κ.Δ, τομ. 2-4), 'Αθήναι 1892. Κόντογλου Φ., Τό κατά Ματθαίον άγιον Ευαγγέλιον εξηγημένον τό κατά δύναμιν διά τούς άπλουστέρους, 'Αθήναι 1952. Τρεμπέλα Π., Υπόμνημα είς τό κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον, 'Αθήναι 1958. Βασιλοπούλου Χαρ., 'Η Αγία Γραφή εξηγημένη. Τό κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον, 'Αθήναι 1978.

Κοιμνηνού Π., Έρμηνεία είς την επί Όρους Όμιλίαν του Κυρίου, έν Κων/ πόλει 1911. Αγουρίδη Σ., Οι Μακαρισμοί, Βιβλικά Μελετήματα, τεῦχ. Α', Θεσσαλονίκη 1966, 111-209. Του ίδιου, 'Η επί του όρους όμιλία του 'Ιησοῦ (Εισαγωγικά - Σύντομο Υπόμνημα), 'Αθήναι 1977.

Plummer A, 1909. Weiss B., 5 1910. Allen W.C., ICC 3 1912. Zahn T., KNT 4 1922. Schlatter A., 1929. Klostermann E., HNT 3 1938. Lagrange M.-J., EB 4 1941. Lohmeyer E., MeyerKom 1956. 3 1962 (συμπλήρωση W. Schmauch). Filson F.V., B/HNTC 1960. Stendahl K., Peake 1962. Schmid J., RNT 5 1965. Schmiewind J., NTD 12 1968. Bonnard P., CNT 2 1970. Grundmann W., THKNT 3 1972. Hill D., NCEB 1972. Beare F.W., 1981. Schweizer E., NTD 17 1986. Luz U., EKK I / 1, 2 1989. I / 2, 1990.

Μελέτες: Λαγοπάτη Σπ., 'Η επί του όρους Όμιλία, Έρμηνευτική μελέτη, 'Αθήναι 1949. Παπακώστα Σ., 'Η επί του Όρους Όμιλία του Κυρίου, 'Αθήναι 3 1957. Φορτσουλῆ Δ., Έρμηνεία της Κυριακής Προσευχής, 'Αθήναι 5 1960. Δρίτσα Δ., 'Η επί του Όρους Όμιλία του Κυρίου. Συγκριτική θεώρησης του κειμένου παρά τῶ Ματθαίω και τῶ Λουκά, Έκκλησία 52 (1975) 99-101. Κοράβου Δ., 'Η Κυριακή Προσευχή. Φιλολογική ιστορικο-θεολογική και έρμηνευτική μελέτη, 'Αθήναι 1979 (διδακτ. διατρ.). Σιώτου Μ., 'Η έρμηνεία της επί του Όρους Όμιλίας διά μέσου των αίωνων. Ιστορικοκριτική Έρευνα, 'Αθήναι 1986 (έξαντλητική βιβλιογραφία).

27,1-66: **Τό πάθος και ἡ σταύρωση τοῦ Ἰησοῦ:**
 27,1-2: παράδοση τοῦ Ἰησοῦ στὸν Πιλάτο. 27, 3-10: ἡ αὐτοκτονία τοῦ Ἰούδα. 27,11-14: ἀνάκριση τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὸν Πιλάτο. 27,15-26: ἡ καταδίκη τοῦ Ἰησοῦ σὲ σταύρωση. 27, 27-31: ἐμπαιγμὸς τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τοὺς στρατιωτῆς. 27, 32-44: ἡ σταύρωση τοῦ Ἰησοῦ στὸν Γολγοθά. 27,45-56: ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ πάνω στὸν σταυρὸ. 27, 57-61: ἡ ἀποκαθάρωση καὶ ἡ ταφή τοῦ Ἰησοῦ. 27, 62-66: ρωμαϊκὴ φρουρὰ στὸν τάφο τοῦ Ἰησοῦ.

28,1-20: **Ἡ ἀνάσταση καὶ οἱ ἐμφανίσεις τοῦ Κυρίου:**

28,1-9: οἱ γυναῖκες στὸν τάφο τοῦ Κυρίου καὶ τὸ μήνυμα τῶν ἀγγέλων γιὰ τὴν ἀνάστασή του. 28, 9-10: πρώτη ἐμφάνιση τοῦ Κυρίου στὶς γυναῖκες. 28,11-15: οἱ Ἰουδαῖοι ἄρχοντες ἐξαγοράζουν τοὺς φυλάκες. 28,16-20: δευτέρη ἐμφάνιση τοῦ ἀναστάντος Κυρίου στούς μαθητῆς στὴν Γαλιλαία καὶ ἀποστολή τους στὸ παρακείμενο κήρυγμα.

§ 10. Τὸ Εὐαγγέλιο κατὰ Μάρκον

Υπομνήματα: Βίκτωρος πρεσβυτέρου Ἀντιοχείας, στίς σειρὲς τοῦ Cramer, Catenae I, 261-447. Θεοφυλάκτου, MPG 123, 488-681. Ζιγφρινού, MPG 129, 766-852.

Γεωργιάδου Βαρθ., Ἐρμηνεία τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων, Ἀθῆναι 1883. 1992. Δαμαλά Ν., Ἐρμηνεία ἐκ παραλήλου τῶν τριῶν πρώτων Εὐαγγελίων (Ἐρμηνεία εἰς τὴν ΚΔ, τόμ. 2-3), Ἀθῆναι 1892. 1940. Τρεμπέλα Π., Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον, Ἀθῆναι 31983. Καραβιδουπούλου Ἰ., Τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιο, ΕΚΔ 2, Θεσ/κη 1988.

Weiss B., 91901. Swete H.B., 31909. 1951. Wellhausen J., 21909. Rawlinson A.E.J., WC 1925. Lagrange M.-J., EB 51929. Wohlenberg G., KNT 31930. Hauck F., THKNT 1931. Schlatter A., 1935. Klostermann E., HNT 41950. Schniewind J., NTD 61952. Schmid J., RNT 41958. Gould E. P., ICC 101961. Nineham D. E., Pel. 1963. Cranfield C.E.B., CGTC 21963. Haenchen E. (Der Weg Jesu), 1966. Taylor V., 21966. Lohmeyer E., MeyerKom 171967 (μὲ συμπλήρωση τοῦ G. Sab). Grundmann W., THKNT 51971. Pesch R., HTKNT

πλούσιο νεανία, ἡ χρῆσις τοῦ πλοῦτου. 20,1-16: ἡ παραβολὴ τῶν ἐργατῶν τοῦ ἀμπελώνος. 20,17-19: τρίτη προαναγγελία τοῦ πάθους. 20, 20-28: τὸ αἶψα τῆς μητρὸς τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου. 20, 29-34: θεραπεία τῶν δύο τυφλῶν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱεριχὴ.

4. **21,1-25, 46: Ἡ δρόσις τοῦ Ἰησοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα**

21,1-11: ἡ θριαμβευτικὴ εἰσοδος τοῦ Ἰησοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα. 21,12-17: ἡ ἐκδιώξις τῶν ἐμπόρων ἀπὸ τὸν Ναό. 21,18-22: ἡ κατάρα τῆς ἀκάθαρτου συγκῆς.

21, 23-22, 46: **Ἡ μεσσιανικὴ ἀξίωση τοῦ Ἰησοῦ:**

21, 23-27: τὸ ἐρώτημα γιὰ τὴν ἐξουσία τοῦ Ἰησοῦ. 21, 28-32: ἡ παραβολὴ τῶν δύο υἱῶν. 21, 33-46: ἡ παραβολὴ τῶν πονηρῶν γεωργῶν. 22,1-14: ἡ παραβολὴ τοῦ βασιλικοῦ δαίπνου. 22,15-22: οἱ φῶροι στὸν καισάρα. 22, 23-33: συζήτηση μὲ τοὺς Σαδδουκαίους γιὰ τὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν. 22, 34-39: ἡ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολὴ τῆς ἀγάπης. 22, 41-46: συζήτηση γιὰ τὸν υἱὸ τοῦ Δαυὶδ. 23,1-36: λόγος ἐναντίον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων. 23, 37-39: θρήνος γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ.

24,1-25, 46: **Ἡ ἐγκατολογικὴ ὁμιλία τοῦ Ἰησοῦ:**

24,1-2: προφητεία γιὰ τὴν καταστροφή τοῦ Ναοῦ. 24, 3-14: τὰ σημεῖα πρὸ τοῦ τέλους. 24,15-22: ἡ μεγάλη θλίψη. 24, 23-28: ἐμφάνιση ψευδοπροφητῶν. 24, 29-31: ἡ ἐμφάνιση τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. 24, 32-44: ἀγνωστὸς ὁ χρόνος τῆς κρίσεως. 24, 45-51: ὁ πιστός καὶ ὁ ἄπιστος δούλος. 25,1-13: ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων. 25,14-30: ἡ παραβολὴ τῶν ταλάντων. 25, 31-46: ἡ τελικὴ κρίσις τοῦ κόσμου.

5. **26,1-28, 20: Τὸ πάθος, ἡ σταύρωση, ἡ ἀνάσταση καὶ οἱ ἐμφανίσεις τοῦ Κυρίου.**

26,1-46: **Ὁ Ἰησοῦς μὲ τοὺς μαθητῆς του πρὸ τοῦ πάθους:**

26,1-5: θανατικὴ καταδίκη τοῦ Ἰησοῦ. 26, 6-13: χρεῖσις τοῦ Ἰησοῦ μὲ μύρο στὴ Βηθανία. 26,14-16: ἡ προδοσία τοῦ Ἰούδα. 26,17-19: προετοιμασία τοῦ πασχάλειου δαίπνου. 26,20-30: ὁ μυστικὸς δαίπνος. 26,31-35: πρῶτη ἰατρία τὴν ἄρνηση τοῦ Πέτρου. 26,36-46: ἡ προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανί.

26, 47-75: **Σύλληψη καὶ ἀνάκριση τοῦ Ἰησοῦ:**

26, 47-56: ἡ προδοσία καὶ ἡ σύλληψη τοῦ Ἰησοῦ. 26, 57-68: ὁ Ἰησοῦς μπροστὰ στὸν ἀρχιερεὰ Καϊάφα καὶ ἡ καταδίκη του. 26, 69-75: ἡ τριπλὴ ἄρνηση τοῦ Πέτρου.

16,1-8: ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου καὶ οἱ μυροφόρες γυναῖκες. 16, 9-11: ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἀναστάτου στὴν Μαρία Μαγδαληνή. 16,12-13: ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἀναστάτου στοὺς δύο μαθητές. 16,14-18: ἡ ἐμφάνισις τοῦ Κυρίου στοὺς δώδεκα καὶ ἡ ἀποστολή τους στὸν κόσμον. 16,19-20: ἡ ἀνάληψις τοῦ Κυρίου.

§ 11. Τὸ Εὐαγγέλιο κατὰ Λουκᾶν

Υπομνήματα: Ωρμένους, GCS 49, 21959. SC 87, 1982. BEP 15,11-104. Διονυσίου Ἀλεξ., BEP 17, 258-264 (ἀποσπάσμ.). Κυρίλλου Ἀλεξ., MPG 72, 475-950. Εὐσεβίου, BEP 23, 257-298. Θεοφύλακτου, MPG 123, 684-1125. Ζυγβηνοῦ, MPG 129, 853-1104. Cramer, Catenae II, 1-174. Reuss J., Lukas-Kommentare aus der griechischen Kirche, TU 130, Berlin 1984. Κορκών Χρ., Συναγωγή Πατέρων εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον ὑπὸ Ν. Ἡρακλείου (κατὰ τὸν κώδικα Ψήρων 371), Θεσσαλονίκη 21976. Γεωργιάδου Βαρθ., Ἐρμηνεία τῶν τεσσαρῶν Εὐαγγελίων, Ἀθῆναι 1883. 1992. Δαμασᾶ Ν., Ἐρμηνεία ἐκ παραλλήλου τῶν τριῶν πρώτων Εὐαγγελίων (Ἐρμηνεία εἰς τὴν ΚΔ, τόμ. 2-3), Ἀθῆναι 1892. Τρεμπέλα Π., Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, Ἀθῆναι 21972.

Wellhausen J., 1904. Plummer A., ICC 51922. Loisy A., 1924. Klostermann E., HNT 21929. Zahn T., KNT 41930. Hauck F., THKNT 1934. Lagrange M.-J., EB 31948. Schlatter A., 21960. Schmid J., RNT 41960. Caird G.B., Pel. 1963. Schürmann H., HNTKNT 1969. Rengstorff K., NTD 141969. Schulz S., NTD 121972. Ellis E.E., NCEB 21974. Schneider G., ÖTK 1977. Ernst J., RNT 1977. Grundmann W., THKNT 81978. Marshall I.H., NICNT 1978. Schweizer E., NTD 21986. Bvon Fr., EKK III/1 1989. Μελέτες: Σιώτου Μ., Παραδόσεις Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, Μέρος Α', Ἀθῆναι 1971, 151-327. Τοῦ ἰδίου, Luke the Evangelist as St. Paul's Collaborator, Neues Testament und Geschichte, Festschrift für O. Cullmann, Zürich 1972, 105-111. Βούλαρη Χρ., Ἡ περί σπητρίας διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, Ἀθῆναι 1971. Καρσιβιδόπουλου Ἰ., Τὸ πάθος τοῦ δούλου

τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ (23, 33-49), ΔΒΜ 1 (1991/ 72) 189-211. Τοῦ ἰδίου, Ἡ σύλληψις τοῦ Ἰησοῦ ἐν Γεθσημανί κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ (22,39-53), ΕΕΘΣΘ 15, 1970, 187-222. Vassiliadis P., The Legacy of St. Luke for the Church's Mission, ΔΒΜ Ν.Σ. 9 (1990) 5-9.

Υπόθεσις τοῦ Εὐαγγελίου

«Λουκᾶς ὁ θεῖος, Ἀντιοχεὺς μὲν ἦν, ἰατρός δέ, καὶ τὴν ἕξω σοφίαν πολὺς· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἑβραϊκὴν παιδείαν ἐξησκήσατο, τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπιφρονήσας, ὅτε δὴ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐδίδασκεν· ὥστε, φασί τινες, ἓνα καὶ αὐτὸν γενέσθαι τῶν ἐβδომήκοντα ἀποστόλων· καὶ ἐκ νεκρῶν δέ ἀναστάντι τῷ Χριστῷ συναντήσῃ μετὰ Κλεόπα· ἀναληφθέντος δέ τοῦ Κυρίου, καὶ τοῦ Παύλου πιστεῦσαντος, γενέσθαι συνέκδημον καὶ ἀκόλουθον αὐτοῦ, φημί δὴ τοῦ Παύλου· καὶ δὴ συγγράψασθαι τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ πάσης ἀκριβείας, ὥς καὶ αὐτὸ τὸ προοίμιον αὐτοῦ ἐμφαίνει· μετὰ πεντεκαίδεκα δέ ἔτη τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως συνεγράψατο. Γράφει δέ πρὸς Θεόφιλον, συγγλητικόν ὄντα καὶ ἀρχοντα ἰσως· τὸ γὰρ Κράτιστος ἐπὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἐλέγετο, ὥς καὶ ὁ Παῦλος φησι πρὸς τὸν ἡγεμόνα Φῆστον, Κράτιστε Φῆστε. Καὶ πᾶς δέ ἀνθρώπος θεοφιλής, καὶ κράτος κατὰ τῶν παθῶν ἀναδεξιόμενος, Θεόφιλος ἐστι κράτιστος· ὅς καὶ ἄξιος τῶ ὄντι ἐστὶν ἀκοῦειν τοῦ Εὐαγγελίου» (Θεοφύλακτος).

Συγγραφέας καὶ προέλευσις τοῦ Εὐαγγελίου

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχαία ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις, συγγραφέας τοῦ τρίτου Εὐαγγελίου καὶ τῶν Πράξεων Ἀποστόλων εἶναι ὁ Λουκᾶς, ὁ γνωστός συνοδὸς τοῦ ἀπ. Παύλου. Πράγματι ἡ γλώσσα καὶ τὸ ὄφος τῶν δύο βιβλίων προϋποθέτουν τὸν ἴδιο συγγραφέα. Καὶ τὰ δύο βιβλία ἀφιερώνονται στὸν ἴδιο πατριάρχη, τὸν κράτιστο Θεόφιλο, ἐνῶ ὁ πρόλογος τῶν Πράξεων (1,1) ἀναφέρεται ρητὰ στὸν «πρῶτον λόγον», τὸ τρίτο Εὐαγγέλιο. Ἡ παράδοσις αὐτὴ ἀνάγεται στὸν Εἰρηναῖο, ὁ ὁποῖος γνωρίζει, ὅτι: «Λουκᾶς δέ, ὁ ἀκόλουθος Παύλου, τὸ ὕψ' ἐκείνου κηρυσόμενον εὐαγγέλιον ἐν βιβλίῳ κατέθετο» (Κατὰ Αἰρ. III 1,3, κατὰ τὸν Εὐσέβιο, Ἐκκλ. Ἰστ. V 8, 3). Κατὰ περιεργὸ τρόπο, ὁ Παπίας δὲν

ἀναγνωρίζει βέβαια τὴν μεγάλη σημασία τῆς προφορικῆς παραδόσεως, δὲν ἐξηγεῖ ὁμως τὶς ὁμοιότητες καὶ τὶς διαφορὰς τῶν Συνοπτικῶν Εὐαγγελίων. Ἐπὶ πλέον ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν πληροφορία τοῦ Λουκά (1,1), ὅτι προσηγήθησαν ἄλλες γραπτὲς «δηγήσεις» τοῦ Εὐαγγελίου πρὶν αὐτόν.

5. Ἡ «ὑπόθεση τῶν δύο πηγῶν». Ἡ ὑπόθεση αὐτὴ συνδυάζει τὴν ὑπόθεση περὶ ἐξαρτήσεως μὲ ἐκείνη περὶ τοῦ χαμένου πρωτευαγγελίου. Σύμφωνα μὲ αὐτή, τὸ Μάρκ., ὡς τὸ συντομότερο, εἶναι τὸ ἀρχαιότερο Εὐαγγέλιο, τὸ ὁποῖο ἐχρησιμοποίησαν ὡς πηγὴ τοὺς οἱ δύο ἄλλοι, ἀνεξάρτητα βέβαια ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο. Παράλληλα, ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς ἔχον στὴν διάθεσίν τοὺς μίαν ἄλλην γραπτὴν πηγὴν, πού περιεῖχε μόνο λόγια τοῦ Κυρίου. Ἡ πηγὴ αὐτῶν τῶν κυριακῶν λογίων εἶναι γνωστὴ μὲ τὸ γράμμα Q (ἀπὸ τὴν γερμανικὴ λέξη Quelle = πηγὴ). Ἐκτός τούτων, καὶ οἱ δύο αὐτοὶ Εὐαγγελιστὲς διέθεταν μίαν ἰδιαίτην πηγὴν, πού περιεῖχε τὸ ἰδιαίτερο ὕλικό τοὺς. Ἡ ἰδιαίτην πηγὴ τοῦ Ματθ. χαρακτηρίζεται μὲ τὸ γράμμα M καὶ ἐκείνη τοῦ Λουκ. μὲ τὸ γράμμα L. Κατὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτή, ἡ προέλευση τῶν Συνοπτικῶν Εὐαγγελίων μπορεῖ νὰ παρασταθεῖ σχηματικὰ ὡς ἑξῆς:

Ματθ. = Μάρκ. + Q + M

Λουκ. = Μάρκ. + Q + L

Ἡ «ὑπόθεση τῶν δύο πηγῶν» ἐπικράτησε γενικώτερα καὶ ἐφαρμόζεται κατὰ κανόνα στὴν ἔρευνα τῶν Συνοπτικῶν Εὐαγγελίων. Ὡστόσο δὲν ἐπιλύει ἀπολύτως μὲ πειστικότητα ὅλες τὶς ἐπιμέρους ἀπόψεις τοῦ «συνοπτικοῦ προβλήματος». Ἡ βεβαιότητα γιὰ τὴν προτεραιότητα τοῦ Μάρκ. στηρίζεται μόνο στὴν φιλολογικὴ μορφή του, ἐνῶ δὲν αἰτιολογῶνται οὔτε ἡ ἱστορικὴ προτεραιότητα τῶν ἐπιμέρους παραδόσεων του οὔτε βέβαια καὶ ἡ προέλευση τοῦ Μάρκ. Ἐπίσης ἡ γραπτὴ πηγὴ τῶν λογίων (Q) εἶναι μόνο θεωρητικὴ ὑπόθεση, ἀφοῦ δὲν διασώθηκε κανένα ἀπολύτως ἀπόσπασμα ἢ κάποια μαρτυρία γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς. Ἐπίσης τὸ περιεχόμενό τῆς ποικίλει κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἐρευνητῶν. Ἡ πληροφορία τοῦ Πατῆ γιὰ τὰ «λόγια» ἀφορᾶ μόνο τὴν ἐβραϊκὴ ἀρχοφωρία τοῦ Ματθ. Μία ἄλλη δυσκολία ἀφορᾶ τὸ περιεχόμενο τῆς γραπτῆς αὐτῆς συλλογῆς κυριακῶν λογίων, ἡ ὁποία δὲν περιεῖχε τὴν διήγησιν τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως. Θεωρεῖται ἀπίθανο, ἡ πρώτη Ἐκκλησία νὰ χρησιμοποίησε στὴν κατήχησιν,

τὴν λατρεία καὶ τὴν ἱεραποστολή τῆς μίαν παρόμοια συλλογὴ, χωρὶς ἀναφορὰ στὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν. Πάντως δὲν ἔχει προταθεῖ ὡς τώρα κάποια ἄλλη πειστικότερη ὑπόθεση. Στὸ μεταξὺ ἡ νεότερη ἔρευνα τῶν Συνοπτικῶν Εὐαγγελίων ἐφάρμοσε δύο νέες μεθόδους καὶ τροποποίησε τὴν θεωρία τῶν δύο πηγῶν. Ἡ πρώτη, γνωστὴ ὡς «ἱστορία τῶν φιλογικῶν μορφῶν» (Formgeschichte), ἐρευνῆσε τὴν μορφή, τὴν προέλευσιν, τὴν διαδικασία διαμορφώσεως καθὼς καὶ τὴν χρῆσιν τῶν Συνοπτικῶν διηγήσεων στὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ δεύτερη, γνωστὴ ὡς «ἱστορία τῆς τελικῆς συντάξεως» (Redaktionsgeschichte), ἀναγνώρισε τὴν ἰδιαίτην συμβολὴν καὶ τὶς θεολογικὰς τάσεις ἐνὸς ἐκάστου Εὐαγγελιστοῦ κατὰ τὴν τελικὴ συντάξιν τοῦ Εὐαγγελίου του. Τὶς μεθόδους αὐτὲς γνωρίζομε βιαστικὰ σὲ προσηγορευμένο κεφάλαιο (§ 7).

§ 13. Τὸ Εὐαγγέλιο κατὰ Ἰωάννην

Ἑπισημάνματα: Ὁρμένους, ΒΕΠ 11.12. Ἐφραίμ, ἔκδ. L. Leloir, Louvain 1954. Χρυσοστόμου, MPG 59, ΕΠΕ 42, 418ἔξ. τόμ. 37. 52. Κυρίλλου Ἀλεξ., MPG 73. 74. Θεοδώρου Μοψ., ἔκδ. J. M. Vosté, Louvain 1940. Θεοφυλάκτου, MPG 123, 1128-1348. 124, 9-317. Ζηζιβηνοῦ, MPG 129, 1105-1502. Cramer, Catenaes II 177-413. Reuss J., Johannes-Kommentare aus der griechischen Kirche, TU 89, Berlin 1966 (χωρικὴ ἔκδοσις πατερικῶν ἐρμηνειῶν ἀπὸ τὸν Ἀπολιναρίου Λαοδικεῖας ὡς τὸν ἰ. Φώτιο, πού δὲν περιέχονται στὶς Σειρῆς τοῦ Cramer).

Γεωργιάδου Βαθβ., Ἐρμηνεία τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων, Ἀθήναι 1883. 1992. Κορνηιοῦ Π., Ἐρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην ἔργον Εὐαγγέλιον, τόμ. Α΄: Ἐν Κων/λει 1923, τόμ. Β΄: Ὁρθοδοξία τευχ. 19 (1927), τευχ. 75 (1930). Δαμαλᾶ Ν., Ἐρμηνεία εἰς τὴν Καθηνίαν Διαθήκην, τόμ. 4, Ἀθήναι 1940. Ζολώτα Ἐμ., Ἐρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην, Ἀθήναι 1906. Τρεμπέλα Π., Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, Ἀθήναι 3 1979.

Weilhausen J., 1908. Heitmüller W., SNT 3 1913. Loisy A., 2 1921. Zahn T., KNT 5/6 1921 (1983). Bernard J.H., ICC 1928. Bauer W., HNT 3 1933. Büchsel F., NTD 2 1935. Lagrange M.-J., EB 5 1936.

τροφήν. Ἐπειδὴ δὲ οὐχ οὗτος, ἀλλ' ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ φέγγεται, περιττόν ἐστι ταῦτα ἀναζητεῖν. Ἔστι δὲ πατρίδος μὲν ἦτοι κόμης εὐτελοῦς· ἀπὸ Βηθσαιᾶ τῆς Γαλιλαίας· πατρὸς δὲ ἀλιέως καὶ πένης· παιδείας δὲ τῆς ἔξωθεν οὐδ' ὅτι οὐκ αὐτῶ μετῆν· καὶ γοῦν μαρτυρεῖ Λουκᾶς ὅτι οὐ μόνον ἰδιώτης ἦν, ἀλλὰ καὶ ἀγράφματος. Οὗτος ὁ ἀλιεύς ὁ ἀπὸ Βηθσαιᾶ τῆς Γαλιλαίας, ὁ πατρὸς ἀλιέως, ὁ ἰδιώτης ἰδιωτῶν τὴν ἐσχάτην, ὁ γράμματα μὴ μαθὼν, μήτε προτερον μὴ ὕστερον, μετὰ τὸ συγγενέσθαι Χριστῶ, ταύτην φέγγεται τὴν συγγραφήν. Ἐπειδὴ γὰρ μετὰ τὸν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν σταθμὸν καὶ τὴν εἰς οὐρανὸν ἀνοδὸν, ψευδοδιδάσκαλοι τινες ἔφρασαν τὸν αἰδιὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον τότε πρώτον κεκλήσθαι πατρὸς ὑπαρξίν, ὅτε καὶ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἀγίας ἐτέχθη παθένου· συναχθέντες τῶν πιστευσάντων οἱ νουνεχέστεροι, πρὸς τὸν τοῦ Σωτῆρος ἀφίκοντο μαθητῶν Ἰωάννην τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ τὴν τοιαύτην ἀπήγγελλον νόσον· ὅς τοῦτο ἀκούσας, εὐθέως ἐπὶ τὴν τοῦ παρόντος ἔδραμε συγγραφήν, ἀνατρέπων τὴν τῶν ψευδοδιδασκάλων ψευδοδοξίαν.

Ἐρώτησις. Τίνος ἕνεκα τῶν ἄλλων Εὐαγγελιστῶν ἀπὸ τῆς οικονομίας ἀρξάμενον, τοῦτο μὲν ἐν βραχεῖ μετὰ ταῦτα ἤνιστα εἰπὼν, «καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», τὰ δὲ ἄλλα πάντα παραδραμῶν, τὴν σύλληψιν, τὸν τόκον, τὴν ἀνατροφήν, τὴν αὔξησιν, εὐθέως περὶ τῆς αἰδίου γεννήσεως ἡμῖν διαλέγεται;

Ἀπόκρισις. Ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταὶ τὸ πλεῖον ἐν τοῖς κατὰ σάρκα διατρέψαντες λόγους, δέος ἦν πολλοῦς χαμαιπετεῖς ὄντας, μὴδὲν ὑψηλότερον τῶν ἀνθρώπων προσόντων ἐννοῆσαι περὶ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο ἐκεῖνα παραδραμῶν ἀπὸ τῆς ὑπαρξέως τῆς αἰδίου ποιεῖται τὴν διήγησιν. Χρηθὲν καὶ τοῦτο γινώσκειν· ὅτι οὐτε οὗτος πρὸς τὸν ὑψηλότερον αὐτὸν λόγον ἀφείλες τῆς οικονομίας ἡμέλησε, οὔτε ἐκεῖνοι περὶ τὴν ταύτης ἐσπουδακότες διήγησιν, τὴν προ αἰώνων εἰσηγήσαν ὑπαρξίν· καὶ μάλᾳ εἰκότως· ἐν γὰρ ἦν Πνεῦμα τὸ κινῶν τὰς ἀπάντων ψυχᾶς» (I. Χρυσόστομος, Σειρές).

Ὁ συγγραφεὺς καὶ ἡ προέλευση τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου
Ἡ ἔσχατα ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις. Τὴν ἀρχαιότερη πληροφορία γιὰ τὸ Ἰωάν. καὶ τὸν συγγραφέα του παραδίδει ὁ Εὐρηναῖος στὸ ἔργο του «Κατὰ Αἰρέσεων» (III 1.1) (περίπου τὸ 180): «Ἐπειτα

Hoskyns E.-Davey F.N., 2 1947. Dodd C.H., 1953. Lightfoot R.H., 1956. Schlatter A., 3 1960. Wikenhauser A., RNT 3 1961. Bultmann R., MeyerKom 17 1962 (μὲ συμπλήρωμα). Strathmann H., NTD 10 1963. Brown R.E., AB 1966-70. Marsh J., Pel. 1968. Morris L., NICNT 1972. Lindars B., NCB 1972. Schnackenburg R., HTKNT 1965-75. Schneider J., THKNT 1976. Barrett C.K., 2 1978. Haenchen E., 1980. Schulz S., NTD 16 1987. Becker J., ÖTK 3 1991.
Μελέτες: Κασσιανὸς ἐπισκ. Κατάνης, Τὸ 21ον κεφάλαιον τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, Γρηγ. Παλ. 38 (1955) 206-220. Ἰωαννίδου Β., Ἡ Χριστολογία τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, Ἀθῆναι 1958. Ἀγουρίδου Σ., Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. Εἰσαγωγικά, ἐξηγητικά καὶ θεολογικά μελετήματα εἰς τὸ Δ' Εὐαγγέλιον, Ἀθῆναι. Τοῦ ἰδίου, Ὁ «Παράκλητος» καὶ ὁ «Κατήγορος», Βιβλικὰ Μελετήματα Α', Θεσ/κη 1966, 67-86. Τοῦ ἰδίου, Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἐν τῷ τετάρτῳ Εὐαγγελίῳ, ΕΕΘΣΘ 10, 1965, 3-78. Τοῦ ἰδίου, Ἡ θεολογία τῆς κοινότητος Ἰωάννη τοῦ Βαπτιστῆ σάν παράγοντας διαμόρφωσης τῆς Χριστολογίας στὸ Δ' Εὐαγγέλιο, ΔΒΜ Ν.Σ. 2 (1983) 15-23. Βίττη Εὐδ., Πτυχαί ἐκ τῆς ἰωαννείου ἀνθρωπολογίας, Θεολογία 44 (1973) 210-262. 606-636. Παπαπέτρου Κ., Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ γνώσις αὐτοῦ κατὰ τὸ ὑπόμνημα τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, Ἀθῆναι 1969. Σάκκου Στ., «Ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστίν», Ἀ Θεσ/κη 1968, Β': ΕΕΘΣΘ 11, 1966, 13-208. Τσακωνα Β., Ἡ Χριστολογία τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, Ἀθῆναι 1969. ΔΒΜ 4 (1976) τεύχ. 1: Εἰσηγήσεις Α' Συνάξεως Ἑλληνικῶν Βιβλικῶν Θεολόγων, Θέμα: «Ὁ Ἰωάννης: τὰ ἐν τῇ Κ.Δ. ἔργα του καὶ ἡ θεολογική του σκέψις (μὲ μελέτες τῶν: Σ. Ἀγουρίδη, Χ. Βουλίγαρη, Γ. Γαλιπῆ, Α. Θεοχάρη, Π. Βασιλειάδη). Ρηγοπούλου Γ., Ἰησοῦς Χριστὸς «ἡ Ἀμπελος ἡ Ἀληθινή (Ἰω. 15.1-17), ΔΒΜ 4 (1976) 161-180. Ἀποστόλου Α., Περιεχόμενο καὶ χρῆση τοῦ δόρου Λόγος στὸ Δ' Εὐαγγέλιο καὶ στὸν Ἰουστίνου, ΔΒΜ Ν.Σ. 1 (1979) 113-134. Skedros J. C., The Works of Jesus, A Study of John 10, 22-39, ΔΒΜ Ν.Σ. 10 (1991) 51-57.

Ἐπίθεση τοῦ Εὐαγγελίου

«Εἰ μὲν Ἰωάννης ἦμῖν ἔμελλε διαλέγεσθαι καὶ τὰ αὐτοῦ ἔρεϊν, ἀναγκαῖον ἦν καὶ γένος αὐτοῦ καὶ πατρίδα εἰπεῖν καὶ ἀνα-

10, 40-42: ανάχωση στην περιοχή πέραν του Ίορδάνου. 11, 1-16: ὁ θάνατος τοῦ Λαζάρου. 11, 17-27: ὁ Ἰησοῦς, ἡ ἀνάσταση καὶ ἡ ζωὴ. 11, 28-44: ἡ ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου. 11, 45-57: συνέδριο τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Ἰησοῦ. 12, 1-11: χεῖρα τοῦ Ἰησοῦ στὴν Βηθανία. 12, 12-19: θριαμβευτικὴ εἰσοδος τοῦ Ἰησοῦ στὰ Ἱερουσόλυμα. 12, 20-26: ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ Ἑλλήνες. 12, 27-36α: ὁ δοξασμὸς τοῦ Ἰησοῦ. 12, 36β-50: ἡ ἀπιστία τῶν Ἰουδαίων καὶ ἡ πίστις στὸν Ἰησοῦ.

Π. 13, 1-21, 55: Ἡ δόξα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἡ ἐπιστροφή στὸν Πατέρα.

1) 13, 1-38: Ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθητὲς του:

13, 1-20: ἡ νύξη τῶν ποδῶν τῶν μαθητῶν. 13, 21-30: ὁ Ἰησοῦς προλέγει τὴν προδοσίαν. 13, 31-35: ἡ καινὴ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης. 13, 36-38: ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου.

2) 14, 1-16, 33: Ἡ ἀποχωρητιστὴρια ὁμιλία τοῦ Ἰησοῦ:

14, 1-14: ὁ Ἰησοῦς, ἡ δόδος πρὸς τὸν Πατέρα. 14, 15-31: ἡ ἐπαγγελία τοῦ Παρκαλήτου. 15, 1-17: ὁ Ἰησοῦς, ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή. 15, 18-16, 4α: τὸ μῖσος τοῦ κόσμου. 16, 4β-15: ἡ ἀποστολὴ τοῦ Παρκαλήτου. 16, 16-24: ἡ λύπη τοῦ χωρισμοῦ καὶ ἡ ἐσχατὴ χαρὰ. 16, 25-33: ὁ Ἰησοῦς νίκησε τὸν κόσμον.

3) 17, 1-26: Ἡ «ἀρχιερατικὴ» προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ.

4) 18, 1-19, 42: Τὸ πάθος τῆς δόξας τοῦ Ἰησοῦ:

18, 1-11: προδοσία καὶ σύλληψις τοῦ Ἰησοῦ. 18, 12-27: ὁ Ἰησοῦς μπροστὰ στοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου. 18, 28-38α: ὁ Ἰησοῦς μπροστὰ στὸν Πιλάτο. 18, 38β-19, 16α: καταδίκη τοῦ Ἰησοῦ σὲ θάνατο. 19, 16β-27: ἡ σταύρωση τοῦ Ἰησοῦ. 19, 28-30: θάψις τοῦ Ἰησοῦ. 19, 31-37: ἡ ἀποκαθήλωσις τοῦ Ἰησοῦ. 19, 38-42: ἡ ταφὴ τοῦ Ἰησοῦ.

5) 20, 1-29: Οἱ ἐμφανίσεις τοῦ ἀναστάντος Κυρίου στὰ Ἱερουσόλυμα:

20, 1-10: τὸ κενὸ μνημεῖο. 20, 11-18: ἐμφάνισις τοῦ Κυρίου στὴν Μαρία Μαγδαληνὴ. 20, 19-23: ἐμφάνισις τοῦ Κυρίου στοὺς μαθητὲς. 20, 24-29: ἐμφάνισις τοῦ Κυρίου στὸν ἄπιστο Θωμᾶ. 20, 30-31: σκοπὸς τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου. 21, 1-14: ἐμφάνισις τοῦ Κυρίου στοὺς μαθητὲς στὴν θάλασσα τῆς Τιβεριίδος. 21, 15-19: κλήσις τοῦ Πέτρου καὶ προαναγγελία τοῦ μαρτυρίου του. 21, 20-23: ὁ ἀγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου. 21, 24-25: καταλαεῖδα τοῦ Εὐαγγελίου.

§ 14. Οἱ Πράξεις Ἀποστόλων

Ἐπισημάνματα: Ὁριγένους, MPG 14, 829-832. BEP 15, 105 (ἄποσπασμα.). Διδύμου Τυφλοῦ, MPG 39 1653-1678. BEP 49, 24-54 (ἄποσπασμα.). Χρυσοστόμου, MPG 60, 13-384. EΠE 58, 66. 71, 6-297. Θεοδώρου Μοψ., MPG 66, 785ξξ. (ἄποσπασμα.). Κυρίλλου Ἀλεξ., MPG 74, 757-774 (ἄποσπασμα.). Εὐθαλίου, MPG 85, 627-664. Ἀμμωνίου Ἀλεξ., MPG 85, 1523-1608 (ἄποσπασμα.). Οἰκουμένιου, MPG 118, 43-308. Θεοφυλάκτου, MPG 125, 483-1132. Cramer, *Catena* III.

Χρυσοστόμου, Ὁμιλία Α' καὶ Β' εἰς τὴν ἀγίαν Πεντηκοστὴν, MPG 50, 453ξξ. 463ξξ. Κυρίλλου Ἱερ., Κατήχησις IZ' BEP 39, 216-232. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος MA' Εἰς τὴν Πεντηκοστὴν, BEP 60, 110-120. Γρηγορίου Παλαμά, ΚΔ' Ὁμιλία εἰς τὴν κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν τελεσθεῖσαν φανέρωσιν καὶ διανομὴν τοῦ θείου Πνεύματος, MPG 151, 308-320. Θεοφάνους Κερμαέως, Ὁμιλία Μ' εἰς τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, MPG 132, 764-784. Ἀντωνιάδου Εὐ., Ἐρμηνεία τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, τεύχ. Α', Ἀθήναι 1923. Γιαννακοπούλου Ἰωήλ, Πράξεις Ἀποστόλων (Ἀναλύσεις κειμένων - Κοινωνικά θέματα), Καλάμαι 1954. Τρεμπέλα Π., Ὑπόμνημα εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, Ἀθήναι 21977. Παναγοπούλου Ἰ., Θεολογικὸ Ὑπόμνημα εἰς τὰς Πράξεις Ἀποστόλων, Μέρος Α' : κεφ. 1-12, Ἀθήναι 21992.

Preuschen E., HNT 1912. Wendt H. H., Meyer Kom 51913. Knopf R., SNT 31917. Loisy A., 1920. Zahn T., KNT 2/31921-22. Jaquier E., EB 1926. Foakes Jackson F. J., MNTC 1931. Lake K. - Cadbury H. J., 1933. Bauernfeind O., THKNT 1939. 197... Williams R. R., TB 1953. Beyer H. W., NTD 91959. Wikenhauser A., RNT 41961. Muncck J., AB 1967. Stählin G., NTD 131970. Conzelmann H., HNT 21972. Haenchen E., MeyerKom 71977. Weiser A., ÖTK 1981. Roloff J., NTD 171981. Schneider G., HTKNT I:1980. II: 1986. Bruce F. F. NICNT 31990.

Μελέτες: Ἀντωνιάδου Εὐ., Ὁ ἐπί τοῦ Ἀρείου Πάγου λόγος τοῦ Παύλου, Ἀθήναι 1919. Χρήστου Π., Ἡ προέλευσις τῶν ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων λόγων, Θεολογία 24 (1953) 94-116. Γαλίτη Γ., Εἰσαγωγή εἰς τοὺς λόγους τοῦ Πέτρου ἐν ταῖς Πράξεσι